

KOKER

TEATER PÅ GJEDDER

Tekst **Lotta Rygg**

Foto **Signe Fuglesteg Luksengard**

En kvensk kunstner-trio henter frem Nordens krokodille når de ønsker ungene velkommen inn i en scenisk eventyrverden.

– Vi snik-kvenifiserer kanskje litt, flirer musiker Trygve Beddari.

Han viser til forestillingen han utvikler sammen med danser Astrid Serine Hoel og skuespiller Anne Margaret Nilsen. Med *Nordens krokodille* ønsker de å skape et storslått eventyr, som tar barna inn i den kvenske og skogfinske kulturen.

Astrid opplevde at kvener var ukjent for de fleste. Hun bestemte seg for å dykke inn i sin egen kvenske bakgrunn. Hun googla «kvenske musikere». Opp kom hjemmesiden til kunstnerparet Trygve og Anne Margaret. Noen eventyrvideoer fanget oppmerksomheten, og hun sendte dem en mail. Det resulterte i barneforestillingen *Havfruas perler*. Nå er de i gang med den andre forestillingen deres, som får premiere ved Unge Viken Teater våren 2021.

En mytisk figur

Havfruas perler var basert på kun kvensk materiale. De samlet inn mange historier, og underveis måtte mye velges bort. Etterpå satt de igjen med flere historier om gjedder. Nå setter de gjedda i sentrum, og åpner opp for hele nordkalotten. Forestillingen vil inneholde elementer av norsk, norrønt, samisk, skogfinsk, russisk, kvensk og finsk kultur. Med *Kalevala*, et nasjonalepos felles for kvener, skogfinner og finner, som stor inspirasjonskilde.

– Gjedda er en gammel og mytisk figur, sier Anne Margaret, og ramser opp flere navn gjedda går under: Nordens krokodille, ferskvannshaien, ferskvannsulven, leopardfisk.

– Vi kaller det bøllefisk der jeg kommer fra, sier hun, og forteller om de mange mørke folkehistoriene om kjempegjedder som sluker folk. Og om deres positive og faktiske sider, gjedder som renser brønner ved å spise alger og holder vannet rent. Gjedder har individuelle og unike skjellmønstre, møn-

stre man kan tolke og spå i, slik man leser i kaffegrut og teblader.

– De ble også en gang i tiden brukt som hard valuta. De har funnet gjeddehoder som ble brukt til handelsvare, legger Trygve til, og forteller videre om skoltesamene som lagde pyntegenstander av gjeddeskinnet. Noe de vil ta med i forestillingen, som en trussel: «Hvis du ikke gjør som jeg sier, så lager vi veske av deg.»

Tolkien så til Norden

Dette virker kanskje forbeholdt vår lille del av verden, men egentlig strekker det seg langt inn i popkulturen.

– J. R. R. Tolkien var inspirert av *Kalevala* og norrøn mytologi. Ta Gollum, han er hentet fra en liten dverg i den norrøne mytologien. Og den magiske ringen er jo er hentet fra en historie om Loke og Odin, sier Anne Margaret.

– Vi er også inspirert av den historien. Vi skal ha en magisk ring som en rød tråd i vår forestilling, følger Astrid opp.

– Tolkien gjorde en kjempetabbe ved å velge bort gjedda, konstaterer Trygve med et smil.

Idékok

Å arbeide sammen en gang er en ting. Når man velger å arbeide sammen en gang til er det åpenbart av en grunn.

– Vi har det så gøy når vi jobber sammen. Prosessen er rett og slett morsom. En av oss kommer med en idé, vi kaster oss alle på og bygger videre rundt. Til slutt husker vi ikke lenger hvem som kom med ideen. Det blir et slags idékok. Over flere dager er vi sammen og koker og koker, sier Trygve, mens han entusiastisk rører i en imaginær gryte foran seg.

Forestillingen blir en nyskreven fortelling inspirert av, og fylt ut av korte tradisjonelle historier. Ønsket er at de fleste av de opprinnelige historiene skal være så uforandret som mulig. For å ta vare på tradisjonene så godt som de kan.

– Vi begynner aldri med å fornye noe som helst. Vi lærer først tradisjonen. Når vi kan den så kan vi begynne å modernisere. Men vi må ha kjernen. Sånn blir det vårt, uten at vi har mista roten, sier Trygve.

– Mye av kulturen og tradisjonen er borte, så når vi introduserer dem nå, skal vi ikke omskape dem til noe ugjenkjennelig, sier Astrid, og legger til at de ønsker å tilføre kulturen ny energi.

– Det er en grunn til at historiene har overlevd alle disse årene. Det er ærefullt å få videreføre dem. Og det er helt fantastisk hvordan Unge Viken Teater har tatt oss imot. At dette er mulig er så fint. Og teatersjef Bo Anders Sundstedt bemerket at han likte så godt kjærligheten vi har til tradisjonen, sier Trygve.

Aktive barn

De har allerede hatt en uke idéutvikling ved teatret, hvor de fikk teste mye materiale på barn. De forteller med glede om da Astrid testet en gjeddebevegelse. Hun formet hendene langs hofta som en gjeddekjeve, beveget seg rolig rundt før hun plutselig hogg til med kjeven. Barna frydet seg. De fikk tilbakemeldinger om at barna lekte gjedder i friminutter etterpå, de jaget og fanget hverandre. Til stor inspirasjon for trio.

– Vi vil ha aktive barn i salen. De skal kunne være høylytte og le. Jo mer engasjement jo bedre, sier Anne Margaret og forteller om barn som heia, klappa og kommenterte høylytt under *Havfruas perler*. Sammen med barna skapte de opplevelser de tar med seg videre.

Håpet er at det vil sitte små kvener og skogfinner i salen. Kanskje blir det deres første kunstneriske opplevelse i møte med egen kultur? I felleskap med klassekamerater som muligens får sitt aller første møte med kulturen noensinne.

I likhet med samisk kultur, led kvensk kultur i mange år under fornorskingspolitikken. Med konsekvensene at ikke bare kvenske tradisjoner sakte forsvinner, men språket lider enormt. Det kvenske språk regnes nå som utrydningstruet. Det kvenske miljøet ønsker at den norske stat skal anerkjenne og støtte opp om kvenene på lik linje som de gjør med samene.

– Det bevilges mangfoldige millioner til samiske formål og noen skarve millioner til

de kvenske. En helt hinsides skjev fordeling, sukker Trygve.

– Men vi har ikke tid til å sutre over historien, sier Anne Margaret, og presiserer at de ikke vil gå inn i noe offerrolle.

– Vi går inn i det gøy, inn i det positive i kulturen. Og jeg er så glad for å se den nye generasjonen kvener. De unge kunstnerne som tar tak i det positive. Astrid er jo en av dem, sier hun og ser varmt bort til Astrid, som selv legger til:

– Det handler også om å være stolt av bakgrunnen man har.

– Jeg er alt jeg. Jeg er kven, jeg er finne, jeg er norsk, jeg er same og jeg er musiker. Og nå også skuespiller, smiler Trygve.

Nå fokuseres all energi inn i den videre prosessen, og de går inn med stor arbeidslyst.

– Det er utrolig utviklende for oss alle å arbeide sammen. Alle har definerte roller, men vi lærer veldig mye av hverandre. Det er gode utfordringer, mest fordi vi er veldig trygge på hverandre, sier Anne Margaret.

– Det handler om gjensidig respekt. Alle føler seg trygge. Og sett, ikke minst, blir man sett så trenger man ikke hevde seg hele tiden, svarer Trygve.

– Vi vil jobbe igjen og igjen og igjen, smiler Astrid.

